

сучасного інформаційного простору. Результати опитувань свідчать, що українці по-різному ставляться до ЗМІ різних країн, що є результатом як традиційних уявлень, так і об'єктивних їх особливостей.

У цілому проаналізовані нами дані говорять скоріше про розчарованість та байдужість українців ХХІ століття, аніж про позитивну взаємодію суспільства із «четвертою владою». Водночас очевидно, що рівень довіри українців до ЗМІ сильно залежить від зовнішньої і внутрішньої політики; за останні декілька років він зазнав різких змін через військове протистояння з Росією і пов'язані із цим дії української влади. Незважаючи на все це, українці досі зберігають диференціацію у ставленні до ЗМІ, що належать до різних країн.

Список використаних джерел:

1. Чи довіряєте Ви ЗМІ України? (динаміка, 2000-2013) [Електронний ресурс] / Соціологічне опитування. – Центр Разумкова. http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=87 (07.10.2015).
2. Зараз я називатиму окремі соціальні інституції. Якою мірою Ви їм довіряєте? [Електронний ресурс] / Соціологічне опитування. – Центр Разумкова. http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=1030 (07.10.2015).
3. Чи довіряєте Ви ЗМІ Росії? (динаміка, 2000-2013) [Електронний ресурс] / Соціологічне опитування. – Центр Разумкова. http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=86 (07.10.2015).
4. Чи довіряєте Ви західним ЗМІ? (динаміка, 2000-2013) [Електронний ресурс] / Соціологічне опитування. – Центр Разумкова. http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=85 (07.10.2015).

Слободян О.Ф.

здобувач,

*Центр перспективних соціальних досліджень
Міністерства соціальної політики України
та Національної академії наук України*

ВОЄННА ПОЛІТИКА КРАЇН СНД: АМБІВАЛЕНТНІСТЬ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Воєнна політика є складником цілеспрямованої діяльності соціального суб'єкта, спрямованої на перетворення довколишнього соціального середовища відповідно до його уподобань за допомогою силових (збройних) інструментів, головним з яких була й залишається держава. Осмислення природи воєнної політики є чітко сформованим напрямком політологічних досліджень. На цій основі виникла воєнна політологія, що досліджує широке коло питань застосування державою збройної сили з метою задоволення інтересів правлячого суб'єкта.

Узагальнення вітчизняних та зарубіжних теоретичних підходів дає змогу розрізнити дві чітко сформовані платформи осягнення сутнісних витоків та

змістовних параметрів воєнної політики. Частина дослідників вважає даний різновид політики частиною насамперед (виключно) державної політики, спрямованої на застосування засобів збройного насильства задля реалізації загальнодержавних цілей.

Наприклад, М. Цюрупа воєнну політику вважає комплексною галуззю політики держави, «яка пов'язана зі створенням, утриманням на належному рівні збройної сили з можливим використанням її задля реалізації основних завдань внутрішньої і зовнішньої (національної) політики [4, с. 288]. На думку цього дослідника, «воєнна політика» є переконливою ознакою рішучості держави у збройний спосіб забезпечити непорушність політичної системи та досягти намічених цілей розвитку.

Є. Мануйлов воєнну політику також вважає складовою частиною загальнодержавної політики, «що належить до організації та застосування засобів збройного насильства для досягнення політичних цілей». Ця думка посилюється до майже категоричного вигляду: «як правило, держава володіє монопольним правом на розробку і реалізацію воєнної політики» [1, с. 164].

Інші науковці поширюють воєнну політику за межі власне держави, наділяючи воєнно-політичним мисленням політичні партії, громадські об'єднання, інші структури громадянського суспільства навіть антиурядові сили. При цьому спрямованість воєнної політики, ініційованої недержавними суб'єктами, може бути різною – від підтримання державних воєнно-політичних акцій до прямої протидії, включно зі збройною боротьбою проти держави з метою захоплення політичної влади.

Так, В. Смолянук, погоджуючись з державно-детермінованими поглядами на сутність воєнної політики, проте суттєво їх доповнюючи й розвиваючи, під даним різновидом владної діяльності пропонує більш широко розуміти частину «загальної політики певних соціальних сил, держав і створених ними спеціальних інститутів влади, які здійснюють підготовку і використання засобів збройного насильства для досягнення тих чи інших державних або загальнолюдських цілей, для ведення війни чи протидії її розв'язанню». Даний варіант політики виникає на перетині загальнодержавної політики і військової стратегії з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що є важливими для правлячого суб'єкта [2, с. 528-529]. Цей науковець вважає воєнну політику складовою «загальної політики держав та наддержавних об'єднань (блоків, коаліцій), які здійснюють підготовку та використання засобів збройного насильства задля ведення війни чи протидії її розв'язанню, досягнення інших соціально значущих цілей».

Разом з тим воєнна політика є важливим напрямком діяльності не лише держави, а й недержавних структур. Зокрема, альтернативне бачення воєнної політики властиве політичним партіям та суспільно-політичним рухам, які за допомогою збройних засобів «намагаються впливати на воєнну сферу держави з метою коригування її якісних характеристик», а також антидержавні сили, що «орієнтуються на силове втручання у політичний процес з метою захоплення влади, примусової зміни цілей суспільного розвитку та механізмів їх досягнення» [3, с. 82]. В окремих випадках слід враховувати воєнно-політичну

діяльність зацікавлених елементів громадянського суспільства, що поширюють свою увагу на воєнні (оборонні) питання суспільної еволюції.

Воєнна політика безпосередньо пов'язана з ключовими характеристиками державотворчого процесу. Досвід пострадянських країн дає підстави стверджувати про прискорене створення владними елітами насамперед президентських політичних систем (республік), що пояснюється необхідністю концентрації державотворчої енергії в одному управлінському центрі в умовах різновекторного та швидкозмінного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, спрямованих як на користь державотворчим зусиллям, так і проти них. Кількість непрезидентських республік (парламентсько-президентських, президентсько-парламентських, суто парламентських) на пострадянському політичному просторі поступається президентським – 5 проти 10. Така статистика може бути пояснена як з позицій державотворчої доцільності, так і з огляду на недостатню політичну культуру різних верств населення, що обрали менш складний варіант делегування влади авторитетній особистості, яка гіпотетично має працювати в інтересах електоральної більшості. Крім того, слід враховувати стрімкість формування на початку 90-х років фінансово-промислових груп, чії претензії на частину політичної влади практично не приховувались. У такому контексті посаду глави держави (президента) не слід розглядати у відриві від процесів приватизації, яка у новопосталих країнах СНД у багатьох випадках визначається як «суб'єктивна», «непрозора» й навіть «кримінальна».

З часом президентська форма державного правління в деяких пострадянських республіках (насамперед у Росії, Білорусі, Казахстані) видозмінилась у «суперпрезидентську», прикметними особливостями якої став необмежений і неконтрольований спосіб використання влади главою держави, політичні зловживання вищої посадової особи включно з її авантюрними чи провокаційними діями, наміри щодо створення механізмів передачі влади «політичному спадкоємцю» на недемократичній основі тощо.

Непрезидентським республікам СНД властивий комбінований спосіб формування воєнної політики, що поєднує її державну та недержавну складові. В такому разі враховується доволі значний спектр воєнно-політичних інтересів, які, артикуючись різними владними інстанціями та суспільними сегментами, у законний спосіб інтегруються в загальнонаціональний варіант воєнної політики. Її документальним втіленням стає воєнна доктрина держави, що є невід'ємним нормативно-правовим атрибутом абсолютної більшості сучасних держав.

Президентські («суперпрезидентські») республіки Співдружності зберегли традицію державного визначення воєнної політики з мінімальним врахуванням недержавних джерел її продукування або навіть з їх повним ігноруванням. У такому випадку воєнно-політичне самовизначення суспільства спрощується до воєнно-політичного самовизначення держави. В умовах недемократичного розвитку політичного процесу це може призвести до набуття воєнною політикою антинародних рис, виконання нею в першу чергу функцій силового забезпечення правлячого режиму всупереч бажанню більшості громадян.

Список використаних джерел:

1. Мануйлов Є. Політика воєнна / Є. Мануйлов // Політологічний енциклопедичний словник. За ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
2. Смолянук В. Ф. Військова політика / В. Ф. Смолянук // Політологічний енциклопедичний словник. За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
3. Смолянук В. Ф. Политика военная / В. Ф. Смолянук // Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник. Под общ. ред. Г. П. Сытника. – К.: НАДУ, 2012. – 496 с.
4. Цюрупа М. В. Проблема визначення воєнної політики та її атрибутів / М. В. Цюрупа, В. С. Ясинська // Основи загальної та воєнної політології: підручник. Під заг. ред. В. М. Телелима. – К.: Кондор, 2013. – 512 с.

Смирнова К.Є.

здобувач,

Донецький національний університет (м. Вінниця)

**ГРОМАДЯНСЬКИЙ КОНФЛІКТ У ЛІВІЇ:
ПЕРЕДУМОВИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ**

Минуло понад п'ять років від початку фундаментальних політичних змін у Лівії, пов'язаних із зародженням опозиції авторитарному режиму М. Каддафі, його насильницьким усуненням від влади і подальшим протистоянням між суспільно-політичними силами в умовах суперечливих міжнародних впливів. Попри гучні декларації щодо прагнення демократії та справедливого політичного устрою з боку учасників перетворень, країна не лише не наблизилася до цієї мети, але все більше занурювалася у стан хаосу, фрагментації, громадянського конфлікту. На сьогодні Лівійська держава є фактично розділеною на сфери впливу між конкурентними урядами та збройними угрупованнями. Питання, чи вдасться досягти вирішення цієї проблеми та відновити єдність країни, залишається відкритим.

З моменту народних виступів у 2011 році Лівія розглядалась більшістю дослідників як країна, що має незначні шанси на просування шляхом демократичних перетворень. Перемога революційного руху тут не була швидкою: успіху в усуненні диктатора від влади вдалося досягти лише за допомогою зовнішнього збройного втручання. Певний оптимізм експертів був пов'язаний із тим, що в Лівії, через специфіку персоналістського режиму М. Каддафі, не було глибоко вкорінених авторитарних інституційних структур, і розбудову нової держави можна було розпочинати з «чистого аркуша».

Однак у цьому приховувалася й небезпека, адже відсутність ефективних політичних і державних інститутів, слабкість центральної влади у постреволюційних умовах, коли планування та імплементація реформ вимагає хоча б мінімального рівня контролю над суспільно-політичною ареною,